

Gondolatok a jó és a rossz oktatásról – A pedagógia szerepe a felsőoktatásban

MÁTÉS Gábor¹

A bevezetőben ismertetem, miért áll hozzám közel ez a téma, és miért tartom az oktatást az egyik legszebb és legfontosabb hivatásnak. Kitérek majd az oktatás módszertanának jelentőségére, a pedagógiai érzék/tapasztalat fontosságára a szakértelmen túl, ide kapcsolva a tanárok, oktatók felelősségét a társadalom fejlődésében. Megemlítem a régi és új generációk közti különbségek felismerésének jelentőségét. Tanulmányom fő részében bemutatok néhány általam használt rendhagyó, de működő módszert, amelyeket mind elméleti, mind gyakorlati órákon alkalmazok. Hangsúlyozom az oktatás végső célját: magas önbecsülésű, jó szakemberek megteremtését, és ezen célok elérésének lehetőségeit.

Kulcsszavak: felsőoktatás, pedagógiai módszerek, nevelés, tanári felelősség

Gondolatok az oktatásról

Az oktatás témaköre igen közel áll hozzám. Ennek valószínűleg az az oka, hogy életem során nagyon rossz tanáraink voltak. Nem foglalkoztak a diákokkal, nem szerették a tantárgyat, amit tanítottak, nem lelkesedtek kellőképpen, nem tudták érdekesen bemutatni a saját tárgyukat, egyáltalán nem voltak alkalmasak arra, hogy átadják a tudásukat. Feltehetően ezért lettem pedagógus az első számú kedvenc, a rendőri hivatás mellett. Sajnálattal tapasztaltam magamon a húszas éveimben, hogy gyerekkorom óta nem szeretek olvasni. A magyartanárom olyan olvasmányokat erőltetett rám, amelyek egy cseppet sem érdekeltek és érthetetlenek voltak számomra. Folyamatosan több száz oldalas műveket olvastattak velünk, aminek elképzelni sem tudtam, hogy valaha a végére érek. Mivel felismertem az olvasás jelentőségét az életben, így erőltetni kezdtem és ma már rendszeresen olvasok, de nagyon megkönnyítené a dolgom, ha mindezt élvezettel tudnám csinálni. A gyerekkori beidegződéseket sajnos nehéz leküzdeni. Sosem tudhatjuk meg mi lehetett volna egyes emberekből, mivé válhattak volna egyes diákok, ha a tanáraik maximális odaadással végezték volna a munkájukat.

Sokan talán nincsenek is tisztában velem, hogy az oktatásnak mennyire kiemelt szerepe van a társadalomban. Ezt nálam bölcsőbb emberek is felfedezték már a múltban.

¹ MÁTÉS Gábor, rendőr őrnagy, mesteroktató, PhD-hallgató, NKE
Gábor MÁTÉS, Police Mayor, Master Instructor, PhD student, NUPS
<https://orcid.org/0000-0003-2282-8696>, mates10g@gmail.com

„A tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma.”² „A társadalom felemelkedésének az alapja a gyerekek oktatása.”³

Egy oktatónak, tanárnak fel kell ismernie, hogy milyen óriási felelősség van az ő vállán: nemcsak egy-egy diák sorsáért, de az egész társadalom sorsáért felel, hiszen az oktatás révén születnek intelligens emberek, és intelligens emberek alkotnak egy boldogabb társadalmat.

Pedagógia a felsőoktatásban

Eddig a felsőoktatásban elfogadott volt, hogy egyes tárgyakat az azzal foglalkozó szakemberek oktatták, akik nem rendelkeztek pedagógiai végzettséggel, de a legtöbbjük sajnos pedagógiai érzékkel sem. A felsőoktatás egyre inkább igényli a pedagógiát és a nevelést. Ma már nem elég csupán jó szakembernek lenni egy egyetemen vagy főiskolán. Onnantól kezdve, hogy átadok egy információt egy másik személynek az már pedagógia. Meg kell találni a módját és a megfelelő módszereket arra, hogyan adom át azt az információt.

Az alapfokú és középfokú oktatás színvonala egyre gyengül. Egyre több a sajátos nevelési igényű gyerek, egyre kevesebbet foglalkoznak a szülők a gyerekekkel, egyre több pedagógus hagyja el a pályáját. Felsőoktatásban dolgozó tanárok, oktatók hajlamosak azt gondolni, hogy hozzájuk már kész felnőttek érkeznek, pedig ezek a fiatalok még egyáltalán nem állnak készen. Szükségük van nevelésre, iránymutatásra és igénylik a jobbnál jobb pedagógiai módszereket, hogy az órákat élvezhessék és jobban megérthessék. A felsőoktatásba is be kell hoznunk a pedagógiai módszereket és a nevelést.

Megérkezett a Z generáció és hamarosan itt lesz az Alfa generáció is. Náluk nem működnek ugyanazok a módszerek, mint régen. Hiába mondjuk azt, hogy bezzeg mi fára másztunk gyerekkorunkban, akkor ők miért nem képesek erre. Nem várhatjuk el tőlük, hiszen egészen másképp nőttek fel. Más az izomzatuk, mozgáskultúrájuk, gondolkodásuk, önismeretük, felfogásuk a világról. A régi módszereket nem tudjuk rájuk erőltetni. Kötelességünk megérteni és alkalmazkodni az új generáció sajátosságaihoz. Ezzel kivívjuk a tiszteletüket és elnyerjük a bizalmukat is.

Unalmas tantárgyak

Sok tanár vagy oktató hajlamos azt gondolni, az általa tanított tantárgy nem kellően érdekes ahhoz, hogy a hallgatók élvezni tudják. Legyen szó akár száraz jogról, közgazgatásról, politológiáról vagy bármi másról. Azt gondolom bármit is tanítunk, kötelességünk felkelteni a hallgató érdeklődését. Amelyik tanár nem érdeklődik saját tárgya iránt, az talán nem is érti azt igazán. Ahogy azt Richard Feynman mondja: „Minden érdekessé válik, ha elég mélyen elmerülünk benne.”⁴

² Széchényi (1830)

³ www.citatum.hu/szerzo/Johannes_Amos_Comenius (2019. 12. 01.)

⁴ www.citatum.hu/szerzo/Richard_Feynman (2019. 12. 01.)

Haragszom az általános iskolai fizikatanáromra, amiért nem tudta nekem egyszerűen és érthetően elmagyarázni Newton törvényeit. Harmincas éveimben kellett rájönnöm milyen csodák léteznek a fizika világában, és hogy ezek mennyire egyszerűek tudnak lenni, ha rászánjuk az időt, hogy megértsük őket. A Rendőrtiszti Főiskolán számtalan előadást ültem végig, amelyen a tanár meg sem kísérelte felkelteni érdeklődésünket, csupán ismertette velünk a száraz anyagot. Számtalan órán vettem részt, amelynek egyetlen percére sem emlékszem, hiszen a tanár csak leült az asztalához, a legkevesebb mozgás, gesztikuláció vagy hangszínváltás nélkül felolvasta, vagy fejből elmondta a tananyagot, amelyből semmit nem értettünk. Végül mindent a kollégiumi szobámban kellett megértenem és megtanulnom. Így visszatekintve ezek az előadások csupán az időmet rabolták, és biztos vagyok benne, hogy jó néhány évfolyamtársam ugyanezt élte át, és egyet is értene velem.

Lelkesedés

Témájának előadása közben érződjön a tanáron a téma iránti lelkesedése! Tapasztaltam szerint a legtöbbször megfáradva, unottan beszélnek a saját tantárgyukról, mintha már semmi érdekeset nem látnának benne. Hiába elismert közgazdász valaki, ha nem úgy beszél a szakmájáról, hogy a szívét kiteszi a tanári asztalra, és a hallgatók isszák a szavait. Egy hallgató az első órán még nem tudja igazán mi is az a tantárgy, amiről tanulni fog. Annyit tud, hogy valami jogi dolgokról lesz szó, de mi is annak a lényege, az igazi mondanivalója? A tanár feladata ezt megmutatni neki úgy, hogy a hallgató a következő előadásra is szívesen jöjjön.

A tananyagnak legtöbbször nincsen szerepe a hallgatók érdeklődésének felkeltésében. A tanár attitűdje az, amire minden esetben fel fognak figyelni. Ha érzik a tanáron, hogy valamit tényleg mondani akar, nem csak a pénzéért megy be a terembe, akkor akár a cérna tübe fűzésének technikáiról is lehet szó, oda fognak figyelni. A tanároknak kötelességük megtalálni a saját tárgyukban az izgalmasat, a különlegeset, és ezeket kiemelve érdekes órákat tartani.

A hallgatók bevonása az órákba

Az a rengeteg eltöltött idő az előadóterekben, mikor megpróbáltam ébren maradni, hogy hallgathassam azt az előadót, aki székéből el sem mozdult, jegyzeteiből fel sem nézett, hangján nem változtatott, karjaival nem tett mozdulatokat, utólag mind időpazarlásnak tűnik. Velem mindez 15 éve történt meg, azonban napjainkban is sokat beszélgetek erről főiskolásokkal, egyetemistákkal, akik ugyanerről a jelenségről számolnak be nekem. Teljesen felesleges és haszontalan időtöltés egy olyan tanár óráján ülni, aki a saját tantárgyát sem képes érdekesen bemutatni, és a hallgatókat sem próbálja meg bevonni az óráiba.

Jómagam gyakorlati tantárgyat, intézkedéstaktikát oktatok az egyetemen, de évekig tartottam elméleti órákat is. Minden egyes foglalkozást azzal kezdek, hogy megkérdezem a hallgatókat, hogy érzik magukat. Néha sablon válaszok érkeznek, néha nincs válasz. Olyankor megszólítom az egyiket, mesélje el nekem, hogy telt a tegnapi napja. Csak az egyikhez szólok, de a többi is mind feszülten figyel, hogy vajon mit fognak hallani. Néha vicces történetek kerekednek ebből, néha tanulságos esetek. Ha azt látom, hogy letörtek és fáradtak, megosztom velük pár lelkesítő gondolatomat, vagy éppen megkeressük közösen a letörtség okát. Megalapoztuk az óra hangulatát.

Menet közben, mikor visszautalok a korábban tanultakra, mindig a hallgatókat kérdezem. Még aki felkészületlenül érkezett az órára, annak is beindulnak a fogaskerekei, vagy ha más nem is történik, legalább az adrenalin szint emelkedik a vérében. Újabb néhány perc feszült figyelmet nyerek.

Mikor azt látom, hogy néhány hallgató mással foglalkozik, összesúgnak, nevetgélnek valamin, mindig hangosan rákérdezek. Eleinte sosem akarnak válaszolni, de ki tartó vagyok. Előbb-utóbb érkezik válasz, amin többnyire jót derül az egész csoport. Ez egyben fegyverkezési technika is, de egy újabb érdekes színfolt az óra menetében.

A tananyag minden egyes fejezetének végétével megkérdezem a hallgatókat, értették-e, amiről eddig szó volt. A hangos választ mindig meg kell várni. Ha nagy a csend, elképzelhető, hogy sokan nem értik, el kell magyarázni másképp, más szavakkal is. Esetleg egy másik hallgatót is megkérhetek, hogy magyarázza el a társának, hátha egymást jobban megértik. Ha csak sablonos „igen” válaszok érkeznek, próbára lehet tenni az egyik hallgatót: foglalja össze röviden az eddig elhangzottakat! A figyelem a többiek részéről ismét garantált.

Amikor óra közben kérdeznek a hallgatók, mindig megdicsérem őket a bátorságukért. Kérdezni az egyik legintelligensebb dolog a világon. Sokaknak főbiája a nagy tömeg előtti beszéd, illetve sokan félnek, hogy kinevetik őt a tudatlanságáért. Ezeket a félelmeket még gyerekként ültették belénk, és ki kell irtani mihamarabb, mert a fejlődésünket gátolja.

A tanár viselkedése tanórán

Előadás közben sosem állok meg egyhelyben, se a laptop mögött, se az asztal előtt. Mozgok jobbra-balra, hogy fenntartsam a figyelmüket. Néha bemerészkedek a sorok közé, felmegyek a lépcsőn az előadóterem közepére. Olyankor mocorogni kezdenek, és feszülten figyelik, mire készül a tanár. Ha azt látom, hogy valaki hosszúakat pislog, odaállok közvetlenül mellé. Nem teszem szóvá, de mindketten tudjuk, miért álltam oda, sőt a többiek is, mert már a fáradt társuk reakcióit figyelik.

Karjaimmal folyamatosan gesztikulálok, mintha a tananyagot nemcsak szóban és írásban (a kivetítőn keresztül) szeretném átadni, hanem el is akarnám nekik mutogatni. Minél több az inger, annál jobban megmarad nekik az élmény.

Hangerőmön folyton változtatok. Amikor fontos részhez érek, felemelem a hangom kihangsúlyozva, hogy mondanivalóm lényegi részéhez értem. Máskor egész halkán

beszélek, így még az első sorban ülők is nagyon hegyezik a füleiket, hogy vajon mit mond a tanár úr. A hosszabb szünetek, a csend nagyon hatásos figyelemfelkeltő. Alkalmazom akár két fejezet elkülönítéseként, vagy pihenőnek, amikor túl sok információ hangzott el gyors egymásutánban. A nagy hallgatás közben a hallgatókat figyelem, semmiképp sem a jegyzeteimet. A feszült figyelem ismét garantált.

Fáradt hallgatók

Egyre többször hallom tanároktól, hogy délután már nem tudnak órát tartani, mert a hallgatók addigra elfáradnak és már használhatatlanok. Erre az a válaszom, hogy nem a hallgatók használhatatlanok, hanem a tanár módszere, amivel megpróbálja ébren tartani őket. Volt már szó az érdeklődés felkeltéséről, a saját tantárgy iránti lelkesedésről, most lássunk néhány konkrét módszert, ami „használhatóbbá” teszi a hallgatókat még a délutáni, vagy akár kora reggeli órákon is.

A tanórákat rövidebb, körülbelül 10 perces szakaszokra bontom. Ennek azért van jelentősége, mert egy-egy szakasznak az elejére és a végére mindig jobban emlékszik a hallgató. Minél több az ilyen szakasz, annál több minden marad meg a fejében. Az egyes fejezetek között jöhet egy kis pihenő: beszélgetek velük, kérdezem őket a mindennapjaikról, az aktuális feladataikról. Kikérem a véleményüket egyes iskolai dolgokban. Ha ők is beszélhetnek, az élenkítően hat rájuk. Értékesebbnek érzik magukat attól, hogy a véleményükre kíváncsi valaki.

Ha éppen nem jut eszembe aktuális téma, mesélek nekik egy történetet. Van egy füzetem, amelyben évek óta gyűjtöm az általam érdekesnek tartott valós történeteket, esetleg tanmeséket, híres kísérleteket stb. Amelyikről úgy érzem, hogy aktuális, vagy bármi módon beilleszthető az órába, elmesélem. Legyen szó a vándorló kövek rejtélyéről, a láb nélküli maratonfutóról, vagy amerikai pelikánokról a második világháború idején, alkalmas a történet arra, hogy felkeltse az érdeklődést.

Hasonló hatása van a rejtvények feladásának. Szintén rendelkezem egy rövid gyűjteménnyel, amely egy-két perces fejtörőket tartalmaz. Feladom nekik a leckét, majd rövid ideig várok. Vannak, akik gondolkodnak a megfejtésen, ezáltal újra vér jut az agyukba. Mások meg sem kísérik megfejteni. Ők feszülten várják a megoldást. Így vagy úgy, de frissebben futhatunk neki a következő fejezetnek.

Egy tanár akkor hiteles a diák szemében, ha ténylegesen foglalkozott azzal a szakterülettel, amelyet oktat, és a gyakorlatban szerzett tapasztalatait is el tudja mesélni. Erre szinte mindig nyitottak a hallgatók. Szeretik hallani, hogy az előttük álló ember hogyan birkózott meg azokkal az akadályokkal, amelyek rájuk is várnak majd. Élvezettel hallgatják a kiélezett helyzetekről szóló történeteket, hátha ők is átélhetik egyszer. Javasolt a tanároknak néha a saját életükről, munkájukról beszélni.

Ha azt tapasztaljuk, hogy a fenti módszerekkel csak mérsékelt figyelmet tudunk elérni, mozgassuk meg a hallgatókat! Ehhez nem kell alakuló tér, vagy tornaterem. Álljanak fel a székiükből és nyújtózkodjanak egy nagyot! Ahogy megnyúlik az izomtónusuk, frissesség érzését fogják tapasztalni. Ha ez sem lenne elég, mindenkit fordítsunk

jobbra, és kérjük meg, hogy nyomkodja meg az előtte álló hallgatótársa vállát, nyakát. Lehet ujjakkal masszírozni, kézzel finoman ütögetni, a lényeg, hogy növeljük az izmok vérellátását. A pozitív élettani hatásán túl kedélyfokozó szerepe is van a módszernek. Sokan nevetnek a gyakorlat közben, ki azért, mert jól esik neki, hogy a társát kínozhatja, ki azért, mert túl erősen ütögetik a hátát, ki csak azért, mert csiklandós. A gyakorlat azonban itt még nem ér véget. Fél perc után mindenki megfordul, és vissza lehet adni a társnak azokat a kínokat, amiket az ő kezétől szenvedett el a másik. Amikor végeztünk, visszaülünk a székre, és frissen folytatódhat az óra.

Előfordulhat, hogy mire a hallgatók a mi óránkra ülnek be, már a végkimerülés határára járnak. Ennek számtalan oka lehet, amelyek egy külön előadást megérdemelnének. Amikor látjuk rajtuk, hogy bármilyen erőfeszítésünk ellenére komoly munkára képtelenek, ne erőltessük azt! Mindenki tegye le a tollát, dőljön hátra a székében és csukja be a szemét! Nem alvásra szólítjuk fel őket, csupán 5–8 perc relaxációra. A leghatásosabb, ha a tanár le tudja vezényelni, de ha nem, akkor csak annyit kérjünk a hallgatóktól, hogy figyeljenek a saját légzésükre és lazuljanak el! Ez nem valami spirituális hókuszpókusz, se nem buddhista meditáció, hanem egyszerű anatómia. Ha rövid ideig pihenni hagyjuk az idegsejteket, azok felfrissülnek és újabb munkára lesznek képesek. Nyilván ez nem egész napra szóló megoldás, csupán a következő harminc percet, esetleg egy órát tudjuk hatékonyabbá tenni. A hosszú távú megoldás egy kiadós alvás lenne. A nyugati cégek nagy része már felismerte, hogy minél több pihenőidőt ad a dolgozóinak, annál nagyobb hatékonyság elérésére képesek. Igaz, hogy ezzel a módszerrel elvesztegetünk a tanórából 10 percet, de inkább legyen hatékony 30–60 percünk, mint egy teljesen használhatatlan másfél óránk!

Összefoglalás

Ahogy az egész oktatási rendszerünk, a felsőoktatás is reformokra szorul. Másképp kell hozzányúlni az új generációhoz, másképp kell tekinteni a feladatokra. Új szemléletre, új módszerekre van szükség. Egyre inkább figyelembe kell venni a hallgatók igényeit, hiszen értük van minden, ami az oktatási intézményben történik. Nem csupán a saját tantárgyunk anyagát kell átadni nekik. Értérendszer, lehetséges célok, példaképeket kell mutatni számukra. A társadalom számára értékes, gondolkodó, magas önbecsülésű, emberséges embereket kell faragni belőlük, akik alkalmasak arra, hogy majd másokat bölcsen vezessenek, és a tudásukat ugyanilyen hatékonyan adják át az utánuk következő generációnak.

„...ez a mi munkánk és nem is kevés.”
(József Attila: A Dunánál)

IRODALOMJEGYZÉK

József Attila (1936): A Dunánál. Elérhető: <https://mek.oszk.hu/00700/00707/html/vs193601.htm>
(2019. 12. 01.)

Széchenyi István (1830): Hitel. Pest.

Internetes források

www.citatum.hu/szerzo/Johannes_Amos_Comenius (2019. 12. 01.)

www.citatum.hu/szerzo/Richard_Feynman (2019. 12. 01.)

ABSTRACT

Thoughts about Good and Bad Education - The Role of Pedagogy in Higher Education

MÁTÉS Gábor

As a starting point I present my commitment to the project of education and why I think that education is one of the most beautiful and important professions. I touch upon the significance of the methods of education, the importance of pedagogics, the experience beyond the special knowledge, connect the responsibility of the teachers in the development of the society. I mention the significance of the differences between the old and new generations. In the main part of my description, I introduce some irregular, but efficient technics, which I also use during theoretic and practical lessons. I cannot stress enough the final goal of education: creating good experts with high self-knowledge, and the options to reach these goals.

Keywords: higher education, methods of pedagogy, responsibility of teachers